

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(нове найменування вищого навчального закладу)

Факультет Економіки та менеджменту
/назва факультету/

Кафедра Інформаційної діяльності та соціальних комунікацій
/назва кафедри/

ЗАТВЕРДЖУЮ
Докад факультету
Галина ЦХ
(прізвище та ініціали)
« 30 » 08 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕМОКРАТІЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

/назва дисципліни/

галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
/шифр і назва галузі знань/
рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
/назва/
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
/шифр і назва/
освітня програма «Діджитал-облік та консалтинг»
/назва/
спеціалізація
/назва/
вид дисципліни вибіркова дисципліна циклу загальної підготовки
/обсяг/мажорант/вибіркова/

Тернопіль – 2024 рік

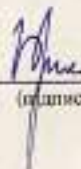
Робоча програма з навчальної дисципліни «Демократія: від теорії до практики»
(назва дисципліни)
 для студентів факультету економіки та менеджменту
(назва факультету)

Розробники:

доцент кафедри інформаційної діяльності та
 соціальних наук,

кандидат історичних наук, доцент

(освіта, науковий ступінь та юридичне звання)

(підпис)

/ Юрій ГУМЕН /

(ініціали та прізвище)

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні
 кафедри українознавства і філософії

(назва)

Протокол від « 30 » серпня 2024 року № 1
 Завідуюч кафедрою

(підпис)

/ Андрій КРИСЬКОВ /

(ініціали та прізвище)

Робоча програма розглянута та схвалена НМК
 факультету економіки та менеджменту

(назва)

Протокол від « 30 » серпня 2024 року № 2
 Секретар НМК

(підпис)

/ Оксана ПОТІХА /

(ініціали та прізвище)

Робоча програма погоджена:

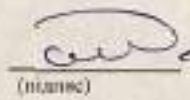
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

(цифра і назва)

освітня програма «Діджитал-облік та консалтинг»

(назва)

Завідуюч випускової кафедри

(підпис)

/ Сергій СПІВАК /

(ініціали та прізвище)

Гарант освітньої програми

(підпис)

/ Тетяна КОРОЛЮК /

(ініціали та прізвище)

1. Структура навчальної дисципліни

Показник	Всього годин	
	Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Кількість кредитів/годин	3/90	3/90
Аудиторні заняття, год.	32	10
Самостійна робота, год.	58	80
Аудиторні заняття		
- лекції, год.	16	6
- лабораторні, год.	-	-
- практичні заняття, год.	16	4
- семінарські, год.	-	-
Самостійна робота		
- підготовка до лабораторних (практичних, семінарських) занять	16	5
- опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекції	16	48
- виконання контрольних завдань	-	-
- виконання індивідуальних завдань	-	-
- виконання курсових проектів (робіт)	-	-
- підготовка та складання заліків, екзаменів, контрольних робіт, рефератів, есе, тестування	26	27
Залік		

Частка годин самостійної роботи студента:

- денна форма навчання - 64%;
- заочна (дистанційна) форма навчання - 89%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Формування у студентів необхідних знань, навичок та ставлень, пов'язаних з ефективною (поінформованою, компетентною) демократичною взаємодією громадян у суспільстві.

2.2. Завдання навчальної дисципліни: надати студентам цілісну систему знань про історію та концептуальні засади демократичного урядування, права людини, громадську участь; сформувати вміння знаходити та критично аналізувати інформацію, ефективно взаємодіяти з людьми різних поглядів та переконань; сформувати розуміння важливості громадської участі у демократичній державі; сформувати у студентів готовність долучатися до вирішення суспільних проблем та навчити використовувати для цього інструменти громадської участі, доступні в Україні.

За результатами вивчення дисципліни студент повинен продемонструвати такі результати навчання:

PR17 Вміти працювати як самостійно, так і в команді, проявляти лідерські якості та відповідальність у роботі, дотримуватись етичних принципів, поважати індивідуальне та культурне різноманіття.

PR21 Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

PR22 Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких загальних компетентностей:

ЗК03 Здатність працювати в команді.

ЗК04 Здатність працювати автономно.

ЗК05 Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК07 Здатність бути критичним та самокритичним.

ЗК11 Навички використання сучасних інформаційних систем і комунікаційних технологій.

ЗК12 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК14 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК16 Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Лекційні заняття

№	Тема заняття та короткий зміст	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Тема 1. Теоретичні засади основи демократичного урядування Природний стан та суспільний договір. Концепція та	2	0,5

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Формування у студентів необхідних знань, навичок та ставлень, пов'язаних з ефективною (поінформованою, компетентною) демократичною взаємодією громадян у суспільстві.

2.2. Завдання навчальної дисципліни: надати студентам цілісну систему знань про історію та концептуальні засади демократичного урядування, права людини, громадську участь; сформувати вміння знаходити та критично аналізувати інформацію, ефективно взаємодіяти з людьми різних поглядів та переконань; сформувати розуміння важливості громадської участі у демократичній державі; сформувати у студентів готовність долучатися до вирішення суспільних проблем та навчити використовувати для цього інструменти громадської участі, доступні в Україні.

За результатами вивчення дисципліни студент повинен продемонструвати такі результати навчання:

ПР17 Вміти працювати як самостійно, так і в команді, проявляти лідерські якості та відповідальність у роботі, дотримуватись етичних принципів, поважати індивідуальне та культурне різноманіття.

ПР21 Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ПР22 Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких загальних компетентностей:

ЗК03 Здатність працювати в команді.

ЗК04 Здатність працювати автономно.

ЗК05 Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК07 Здатність бути критичним та самокритичним.

ЗК11 Навички використання сучасних інформаційних систем і комунікаційних технологій.

ЗК12 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК14 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК16 Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Лекційні заняття

№	Тема заняття та короткий зміст	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Тема 1. Теоретичні засади основи демократичного урядування Природний стан та суспільний договір. Концепція та	2	0,5

	<p>походження влади. Філософські засади демократичного урядування (Дж.Локк, Т.Гоббс, Ж.-Ж.Руссо). Концепція розумного егоїзму. Створення та еволюція демократії. Роль довіри між владою та громадянами у демократичному суспільстві. Поняття «суспільство». Формування суспільства та держави-нації. Характер відносин особистості та держави. Конкуруючі інтереси особистості та держави, які можуть призвести до конфлікту; як їх вирішити та чи варто віддавати перевагу інтересам держави чи особи. Якими є переваги та проблеми, пов'язані з природним станом, для людини та суспільства. Роль державної влади в умовах демократії: забезпечення безпеки та порядку, захист приватної власності та прав людини, захист вразливих верств населення, забезпечення економічного добробуту. Підходи до визначення зобов'язань держави перед громадянами.</p>		
2	<p>Тема 2. Принципи демократії</p> <p>Принципи демократії (громадська участь, рівність, політична толерантність, підзвітність, прозорість, регулярні чесні та вільні вибори, економічна свобода, протидія зловживанню службовими повноваженнями, визнання результатів виборів, права людини, багатопартійні системи, верховенство права, правове закріплення прав людини). Сучасна демократія.</p>	2	0,5
	<p>Тема 3. Права людини. Механізми захисту прав людини.</p> <p>Сутність та природа прав людини. Еволюція прав людини. Покоління прав людини. Індивідуальні та колективні права. Сутність громадянських, політичних, соціально-економічних та культурних прав людини. Зобов'язання держави щодо прав людини: поважати, захищати, втілювати. Негативні та позитивні права. Дискусія щодо того, чи може обмеження прав людини бути виправданим. Гідність, свобода, рівність, толерантність, демократія та справедливість як основа розуміння прав людини. Еволюція прав людини на українських землях.</p> <p>Формування Організації Об'єднаних Націй. Основні документи в галузі захисту прав людини: Загальна декларація прав людини, Європейська Конвенція з прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Системи захисту прав людини: універсальна та регіональні. Європейський суд з прав людини. Національні механізми захисту прав людини: дієве законодавство, правоохоронні органи, судова система, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, громадські</p>	2	1

	організації. Особливості захисту прав вразливих верств населення. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція про права дитини, Рамкова конвенція про захист національних меншин, Конвенція про права осіб з інвалідністю. Захист прав людини під час воєнних дій.		
4	<p>Тема 4. Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна. Система демократії в Україні та механізм її реалізації</p> <p>Теорія конституціоналізму (Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є), конституція та її роль у державі. Поділ влади та політичні режими. Форми правління: президентська, парламентська, змішана. Загрози демократії (популізм, авторитаризм та тоталітаризм, низький рівень залученості громадян, тощо) та підтримка її сталого розвитку. Україна та конституціоналізм. Розвиток конституціоналізму на українських землях (Руська правда, Литовські Статути, Конституція Пилипа Орлика, Універсали Української Народної Республіки, Конституції СРСР, Конституція України та етапи її трансформації). Поділ влади в Україні. Суверенітет народу як засадничий принцип української Конституції.</p> <p>Законодавча, виконавча та судова влада в Україні, Президент України. Державна влада та місцеве самоврядування. Система стримувань і противаг. Адміністративно-територіальний поділ держави. Адміністративно-територіальний поділ України. Вибори, виборчі системи, політичні партії та їхні функції. Роль виборів у демократії. Політичні партії та формування партійної системи в Україні. Прозорість влади. Риси демократичного і недемократичного режимів. Підзвітність влади. Демократичне врядування. Роль влади у вирішенні проблем суспільства. Сучасний стан соціально-економічного розвитку України. Розвиток навичок з ідентифікації та аналізу суспільно важливих проблем, співвідповідальності уряду та громадян за їх рішення. Оцінка ефективності виконання державою своїх функцій.</p>	2	1
5	<p>Тема 5. Характеристики громадянського суспільства. Роль громадянського суспільства в демократичних реформах у Східній Європі.</p> <p>Підходи до визначення та характеристики громадянського суспільства (Аристотель, Дж. Локк, Т. Гобе, Ж.-Ж. Руссо, Г. Гегель, К. Маркс, Ю. Габермас). Типи організацій громадянського суспільства. Дискусія про включеність деяких типів організацій (політичних партій,</p>	2	1

	<p>релігійних організацій, профспілок, медіа тощо) до громадянського суспільства. Умови для розвитку громадянського суспільства. Свобода об'єднань та свобода слова. Делегування соціальної відповідальності та децентралізація влади. Культура довіри та співпраці. Історичний огляд розвитку громадянського суспільства у Європі. Роль громадянського суспільства у розбудові демократії (В. Гавел). Функції громадянського суспільства за Ларрі Даймондом.</p> <p>Огляд та аналіз громадських рухів у комуністичній Європі. Історія Польщі: Рух «Солідарність». Історія Чехословаччини та Вацлава Гавела. Історія Румунії. Україна та «революція на граніті». Соціальний капітал: його поняття, характеристика, роль та функції.</p>		
6	<p>Тема 6. Виклики для громадянського суспільства. Громадянськість та демократія</p> <p>Виклики для громадянського суспільства в умовах демократії. Історичні передумови формування громадянського суспільства в Україні. Сучасний стан громадянського суспільства в Україні. Вплив громадянського суспільства на владу в Україні. Молодь та громадянське суспільство.</p> <p>Тема 8. Визначення громадянськості. Обов'язки громадян в умовах демократії. Переваги громадської участі. Роль влади у створенні умов для громадської участі. Урядування, скероване на громадян. Рівні залучення громадян владою: від маніпуляції до делегування повноважень та громадського контролю. Громадянська культура. Громадянські чесноти.</p>	2	1
7	<p>Тема 7. Що таке «хороший» громадянин?</p> <p>Концепції громадянськості за Джоелом Вестхаймером та Йозефом Кагне: громадянин, який несе особисту відповідальність; громадянин, який бере активну участь; громадянин, орієнтований на справедливість та правосуддя. Оцінка рівня власної залученості.</p>	2	0,5
8	<p>Тема 8. Активне громадянське населення</p> <p>Громадська участь в Україні: історія та сучасний стан. Форми громадської участі, доступні в Україні (мирні збори, громадські об'єднання, звернення, вибори, громадські слухання, бюджет участі тощо), їх правове регулювання та практичне застосування. Поінформоване громадянство. Активність громадян та ефективність громадської участі в</p>	2	0,5

Україні.		
Усього годин:	16	6

3.2. Практичні заняття

№	Тема заняття	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Тема 1. Теоретичні засади основи демократичного урядування	2	0,5
2	Тема 2. Принципи демократії	2	0,5
3	Тема 3. Права людини. Механізм захисту прав людини	2	0,5
4	Тема 4. Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна. Система демократії в Україні та механізм її реалізації	2	--
5	Тема 5. Характеристики громадянського суспільства. Роль громадянського суспільства в демократичних реформах у Східній Європі	2	0,5
6	Тема 6. Виклики для громадянського суспільства. Громадянськість та демократія	2	0,5
7	Тема 7. Що таке «хороший» громадянин?	2	0,5
8	Тема 8. Активне громадянське населення	2	1
Усього годин:		16	4

3.3. Самостійна робота

№	Найменування робіт	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Підготовка до практичних занять та опрацювання лекційного матеріалу	16	5
2	Опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекції: - Демократія та українське врядування; - Участь громадян; - Міжнародні конвенції та пакти про права людини; - Політична реклама; - Медіаграмотність; - Рух «Солідарність»; - Україна та «Революція на граніті».	16	48
3	Підготовка та складання заліку, тестування - Модуль №1 - Модуль №2 - Залік	8 8 10	9 9 9
Усього годин:		58	80

4. Критерії оцінювання результатів навчання студентів

Форма підсумкового семестрового контролю – залік

Модуль 1			Модуль 2			Підсумковий контроль	Результат
Аудиторна та самостійна робота			Аудиторна та самостійна робота				
Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		25	100
15	20		20	20			
Лекції	Вид робіт	Бал	Лекції	Вид робіт	Бал	Одна третя від суми балів, набраних здобувачем впродовж семестру	25
Лекція №1	Практичне заняття №1	5	Лекція №5	Практичне заняття №5	5		
Лекція №2	Практичне заняття №2	5	Лекція №6	Практичне заняття №6	5		
Лекція №3	Практичне заняття №3	5	Лекція №7	Практичне заняття №7	5		
Лекція №4	Практичне заняття №4	5	Лекція №8	Практичне заняття №8	5		

5. Навчально-методичне забезпечення

Дистанційний курс Демократія: від теорії до практики (ID4906)

1. Берроуз Г. Демократія: від теорії до практики. Посібник для студентів. Київ, 2019. 100 с.

6. Рекомендована література

Базова

- Правові механізми взаємодії держави і громадянського суспільства в Україні: історичний досвід і виклики сучасності: наукова записка / [Горбатенко В.П. (кер. авт. кол.), Кресіна І.О., Кукуруз О.В., Тимошук В.П., Стрельцова О.В., Матвійчук Л.О.]. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. 82 с.
- Розвиток форм безпосередньої демократії в Україні: аналіз доцільності та перспектив застосування: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2019. 65 с.
- Стан розвитку громадянського суспільства в Україні: шлях протягом 30-ти років та ключові аспекти 2021 року: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2021. 112 с.

4. Про стан розвитку громадянського суспільства України в 2021 році та його зміни на початку 2022 року. Київ: НІСД, 2022. 46 с.
5. Степаненко В. Громадянське суспільство в Україні. «Помаранчева» стадія становлення. Віче. 2005. №2. С.49-55.
6. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини. Київ: Основа, 2017. 44 с.
7. Цвих В. Громадянське суспільство. Навч.-методичний посібник / В. Цвих, О. Горбняк, В. Кобильник. Кам'янець-Подільський: Абетка-Світ, 2009. 111 с.

Допоміжна

1. Гумен Ю. Гібридність російської православної церкви як загроза національної безпеки України. Спроба історичного аналізу. Матеріали III Міжнародної наукової конференції «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки» 20-21 квітня 2023 р. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А.2023.—С. 60-63.
2. Гумен Ю. Приватний сектор як елемент національної безпеки. Матеріали II Міжнародної наукової конференції «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки». 21-22 квітня 2022 р. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А..2022, С. 72-75.
3. Гумен Ю., Гринчишин В.С. Проблеми та досвід органів влади у вирішенні урбоекотологічних проблем Західного регіону України в 1960-1990 рр. Матеріали I Міжнародної наукової конференції «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки» (до 35-их роковин аварії на Чорнобильській АЕС) 22-23 квітня 2021 р. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А.2021. С. 69-71.
4. Гумен Ю., Джага П. Сучасна філософія соціальної науки і соціальна філософія. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки», 1-2 грудня 2022 року. Тернопіль: ТНТУ, 2022. 16-18. Гумен Ю. Гібридність та гібридизація російської православної церкви: спроба історичного аналізу. Матеріали круглого столу – дискусії «Релігійний чинник та його використання у гібридній війні», 18 листопада 2022 р.. Упоряд. А.А. Криськов, М.Я.Блавіцький. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А.,2022. С. 21-25.

5. Гумен Ю., Майброда А. Економічні аспекти наукового прогресу. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки», 1-2 грудня 2022 р. Тернопіль: ТНТУ, 2022 .65-67.
6. Tonge J. Does Citizenship Education Make Young People Better-Engaged Citizens? / J. Tonge, A. Mycock, B. Jeffery. Political Studies. 2012. №60. P. 578-602.
7. Weigle M. Civil Society in Reforming Communist Regimes: The Logic of Emergence / M. Weigle, J. Butterfield. Comparative Politics 25. 1992. №1. P. 1-23.

7. Інформаційні ресурси

10. Сторінка курсу в A-Tutor, ID:4906. URL: <https://dl.tntu.edu.ua/index.php>
11. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року», 06.08.2014, № 385. Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/247566248>
12. Закон України «Про співробітництво територіальних громад», 17.06.2014, №1508-VII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>
13. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014, № 333-р. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
14. Закон України «Про засади державної регіональної політики», 05.02.2015, №156-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
15. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», 05.02.2015, №157-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
16. Портал відкритих даних. Режим доступу: https://data.gov.ua/dataset?res_format=XLS&tags=%D0%BF%D1%80%D0%BE
17. <http://www.nbuv.gov.ua> – офіційний сайт Наукової бібліотеки ім. Вернадського
18. <http://www.lib.com.ua> – офіційний сайт Електронної бібліотеки
19. IREX. Protect Yourself from the Flood of Information. IREX, Academy of Ukrainian Press, StopFake. Режим доступу до ресурсу: <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/citizen-media-literacy-project-trainer-manual.pdf>
20. The U.S. Declaration of Independence 1776. Режим доступу до ресурсу: <https://www.archives.gov/founding-docs/declaration-transcript>.
21. What is International Humanitarian Law? International Red Cross. 2004. Режим доступу до ресурсу: https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/what_is_ihl.pdf.
22. Whipps H. What is the Magna Carta? Heather Whipps. 2012. Режим доступу до ресурсу: <https://www.livescience.com/2458-magna-carta-changed-world.html>.

8. Зміни та доповнення до робочої програми навчальної дисципліни

№	Зміст внесених змін (доповнень)	Дата і № протоколу засідання кафедри	Примітки
---	---------------------------------	--------------------------------------	----------

